

Străuătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL :

- Tudor Vianu* Hortensia Papadat-Bongescu
G. Rotică Zadarnic
Constanța Marino Moscu Alecu Brădeanu
Virgiliu Moscovici Păsărarul
Maiorul Gheorghe Brăescu Declin

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICI :

Mihail Iorgulescu : Teatrul Regina Maria;
 DEMI MONDE, de A. Dumas fiul.

Editura **ALCALAY & Co.**

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

P. Schifano
7

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dăuș, H. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Șan-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gerun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihaescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Miștan, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narij, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Ștrato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Visserion.

ABONAMENTE:

UN AN **LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30**

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ¹⁾

Privită în sensul și devenirea sa opera d-nei Hortensia Papadat-Bengescu n-a apărut când-va ca semnul unei feminități care începe. ²⁾ Întovărășind conștiința instinctului, și în curentul unei inspirații feminine generale, scriitoarea noastră schița un tip de nobiețea unui regn superior. E în talentul său darul ascuțit de a scruta principiile ce asvârlă în sus comanda determinărilor celor mai capricioase. Despre d-na Hortensia Papadat-Bengescu s'a spus că este o *analistă*. Linia frântă și neașteptată a unui suflet ce vecinic începe și mereu se contrazice, d-sa știe să o lege de temelia principiilor pentru a le întregi în blocuri și paralelipipede solide. Când, pornită din larguri necercetate, o tremurare se produce pe țărnul cuprins încă în aburi al conștiinței, scriitoarea trage mai departe limita undeii și—rece, pozitivă, cu o mână de chirurg și un ochi de entomolog—apreciază, judecă și clasează. E o calitate care devine numai decât un defect. Căci în permanenta sforțare cerebrală de a aprecia, judeca și clasa, observațiuni cu totul de detaliu se pun sub pavăza legilor eterne, expresiuni obișnuite se întorc în paradox, cuvinte proprii se disolvă în perifraze : dovezii felurite ale unei singure slăbiciuni ce primește numele de *prețiozitate*.

E interesant poate de a caracteriza felul analitic al operei d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. El nu se aseamăna, firește, cu felul lui Bourget. Rece, din nevoia unei ținute sufletești, el e în realitate animat de căldura unui temperament pasionat. Științific, știința sa e metafizică. D-na Hortensia Papadat-Bengescu nu *explicită* prin ideile psihologiei, dar în virtutea unor principii ce domină experiența, fără a se fi înălțat dintr'însa.

Și felul analizei sale nu se apropie nici de acel, clasic, al lui Stendhal. Netăgăduit că, asemănător maestrului francez, din unica aplicare a inteligenței ce despacă și vrea să înțeleagă, rezultă pentru scriitoarea noastră, un farmec ce trăește din sine și pentru sine. Astfel, analiza alunecă repede

1) Sfinxul ed. Alcalay

2) Sburătorul, I, 3

Într-o deviație și înmoaie pe actor în lenea inteligentă a spectatorului. Eroii lui Stendhal însă sunt admirabili de forță, invenție și agilitate. Dacă alături de blocurile pe care activitatea lor le prăvălește, ei trag și schema liniilor de putere și gravitate dintre granițele cărora nici o mână omenească nu poate împinge niciun bloc de piatră, — aceasta o fac în temeiul adevărului că plăcerea crește cu conștiința. Eroii lui Stendhal sunt voluptuoși. Satisfacția trezită cu încordarea unui mușchi și reușita unei inițiative, ei vor s'o prelungească și s'o păstreze. De aceea o sorb îndelung o contemplă și o raționează. Analiza lor prelucrează un material de fapte și împrejurări active.

Unde sunt în-ă. În opera d-nei Hortensia Papadat Bengescu, eroii și faptele lor? Scriitoarea noastră nu înfățișază niciodată voințe și niciodată nu redă fapte. Ea nu e nuvelistă și nici romancieră. Analiza sa nu însoțește viața. Ea se oprește tocmai acolo unde viața începe cu activitatea. E o analiză de motive subconștiente. Mai înainte însă ca aceste motive să devină eficace, pentru ca unindu-se cu forța evenimentelor, să străfulgere inițiative și să orienteze destine, ele se pierd în propriul lor nelămurit și lăncezeală.

Și acum, marea problemă care se oferă acestei analize ce pare fără obiect — într'atât obiectul — supra căreia se aplică e imaterial, sustras voinței și conștiinței — e *dorința*. E o problemă de fiziologie pe care scriitoarea o ia și o reia, o ține îndelung sub lentila atenției, o întoarce pe toate fețele. E o obsesiune ce scutură ființa cu un fior prelungit. Și când numai e fiorul și trepidația aceea, e fierberea înăbușită din toate interstițiile trupului. Pieptul golit își lasă greutatea în viscere; brațele se dau în lături și coastele se ridică pentru a readuce greutatea în golul ce se sapă tot mai adânc. Din toate părțile se înfiripează o jale, o tristețe amară pe care clocotul când și când mai năvălitor al sângelui o hrănește cu desnădejde și crudă dorință. Și când numai e nici clocotul acesta, când scăpat de imperativul unei fiziologii rebele, sufletul dobândește o relativă libertate, e toată dispoziția aceea de săgalnică melancolie. Ca într'un *scherzo* eugetul se ridică ușor, asemeni unui bolnav cu pondera organelor subtilizată de cloroform, privește neștiutor în juru-i; iar în urmă câte fantezii vesele și bufone, triste și glumețe nu înfiripează, pe când fără stârșit se urmează șueratul ca de bolnav cu frigurile prizoniere'n carne.

Dispozițiuni de felul acestora se înșirue în proza d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. Prin felul lor foarte subiectiv, prin lipsa unui contur mai precis, dispozițiunile acestea au un caracter muzical. Chiar datorită faptului că d-na H. P.-B. nu organizează niciodată caractere sau acțiuni, ci prezintă numai *dispoziții*, opera sa se caracterizează muzical. Dispozi-

zițiunea e o stare vagă, difuză, aparținând exclusiv timpului și ca urmare apropiată de inspirația și emoțiunea muzicală. Un suflu muzical străbate întreaga opera din ei H. P.-B.

Dispozițiunea aceasta, muzicală prin însăși esența ei, soliciță imagini, situațiuni și idei. Ideile soliciitate dau înfățișarea analitică. Am văzut însă că ele nu prezintă nici sistemul lui Bourget și nu se înșiră nici cu paralelismul unui Stendhal. Insoțite de o căldură pasională și excesivă în raporturile pe cari le stabilesc, ideile scriitoarei îmi apar mai de grabă ca unul din felurile în care simțirea sa exclamă și se încearcă... Ea caută și se refugiază în Cereber, după cum caută și se încearcă în senzațiunile văzului, ale organelor și ale auzului. Puterea sa cea mai mare e poate în bogăția asociațiilor ce se oferă neliniștei sale permanente și inepuisabile. Aduse de fluxul acestei forte dispozițiuni amănuntele plastice și raporturile teoretice se adună, se aglomerează; derivă din linia simplă a judecății principale, încrângături și ramificații ce se îmbină și se întretae în arabescuri complicate, după legea unei simetrii savante. E o frază amplă, bogată și capricioasă.

Compoziția păcătuște însă mai totdeauna. În *Scrisorile Bianței Porporate* se poate încă urmări linia unei evoluții și gradațiuni. Nesigură și aici. Cu toate acestea e în mișcarea sentimentului, în digresiunile și situațiunile pe cari le aduce, ceva din trecerea dorinței dela propria ei intuițiune obscură, prin nu știu ce neliniște care își asociază tot misterul naturii, se extenuază în reverii erotice, pentru a ajunge la taza în care dorința s'a pozitivat. De acum Bianca Porporata știe conținutul și puterea dorinței sale. E în ultimele rânduri ale scrisorilor pe cari le trimite lui Don Juan, în Eternitate o tragică și amară certitudine. „Cavaler diabolic. Ți promit că îmi voi lua un mire al păcatului cu numele tău predestinat. Sânt eu, Juan, aceea care-ți vorbește. Sânt eu, cu rochia albă ca gâtul mândru al lebedei, stropită cu lalelele sângerate ale dorințelor.

„Ce frumoasă e viața, Juan! Adesea, seara, când sufletul meu rămâne desbrăcat ca și mine când scot ultima pânză, îmi zic.—fiindcă fără de prețul ce punem pe ele și timpul și sufletul nostru goale numai sunt nimic,—îmi zic: „De nu măș mai deștepta mâine!..“

Aruncând ultima pânză, Bianca Porporata a devenit Menada pregătită pentru cerebrarea tragică și conștientă a instinctelor.

O intenție de organizare romanescă putem găsi și în *Romanul Adrianei*. E un adevăr de observație epică în psihologia femeii opresată de condiția socială, evadată către libertatea individualității ei. Motivarea finalului e însă insuficientă și scriitoarea n'a folosit toate posibilitățile unui subiect paternic care, într'un mediu social bine caracterizat și cu

redarea unei psihologii mai active printre oameni și împrejurări, ar fi putut da și un bun roman.

Deadreptul rân compus e însă *Pe cine a iubit Alisia?* O impresiune obsesivă se degajă și de aici, dar evoluția nu există, sensul e absent. Nici expresia particulară nu mai rezistă. Totul se inecă în confuzie și nedumerire.

Defectele ca și calitățile scrisului d-nei H. P.-B. sunt semnul aceluiași lirism esențial. Lui i se datorește lipsa de obiectivitate și de rezervă asupra sentimentului care împiedică motivarea strânsă și o organizare epică. Dar tot lui i se datorește remarcabila putere de sugestie ce se desprinde din toată producția scriitoarei noastre.

Prin felul inspirației sale, d-na H. P.-B. destăinuiește mai ales un tip muzical. Dotată însă cu gustul ideilor abstracte, d-sa a creat, neapărat, mai mult decât o proză de *analiză* o *ideologie pasionată*. Dacă totuși cineva ar ține la primul termen, ca fiind mai limpede sau mai general, el trebuie înțeles după cum s'a arătat aci.

TUDOR VIANU

ZADARNIC

*Cu vorbe încobegate din ură suspinată
Am încetut scrisoarea, în gându-mi botărit
Să-ți spun de astă dată amărăciunea toată
Ce ți cu ți în suflet pe rând mi-ai coborit.*

*Și cum seriam la masă și-ți acuzam iubirea,
Cu fiecare slovă ce se nșira gemând
Simțiam cum scade'n mine, cum pierе răsvrătirea
Și sufletu-mi se face din ce în ce mai blând.*

*Iar când să'ncheiu scrisoarea, din lunga suferință
Eu n'iam trezit decolată scriindu-și gingășii
Ș'n rândul cel din urmă cu ată a stăruință
În fiecare slovă, eu te-am rugat să vii.*

G. ROTICĂ

ALECU BRĂDEANU

I

Părea că *Norocul*, după mult umblet și fugă și înconjur, se oprise din întâmplare și nu mai părăsea de un timp casa lui Alecu Brădeanu.

Noroc îi ziceau unii, concretizând astfel rezultatul priceperii și al energiei desfășurate de acel om în care Lucia, nevastă-sa, cunoscuții și prietenii descopereau pe fie-ce zi însușiri ce păreau a se întrece în manifestarea lor.

Ca să-și poată «asigura bătrânețea» Brădeanu părăsise într-o zi Prefectura și cu micu-i capital îndoit de un împrumut, pentru care girase doi prieteni, se aruncă în întreprinderi ca înotătorul într-o apă tulbure și adâncă. Pădurea cumpărată îi aduse, dela început, un venit neașteptat ce fără multă codire îl întrebuiță într-o fabrică unde materialul și brațele eftine dădură un atât de mare avânt întreprinderii, încât el puse în scurt timp cea mai mare parte din capital în acțiunile unei mari societăți pentru construcție de case, al cărei fondator și prim acționar era.

Harnic, neadormit, stârnea mirarea și admirația celor cari, văzându-i activitatea și curajul cu care se arunca și în întreprinderi îndoielnice, îl invidiau, pe când alții, socolindu-i priceperea și energia ca o bază sigură, se înălțau alături de acest om și se socoteau favorizați incredințându-i capitalul.

«Mare îndrăzneală are omul acela» zicea într-o zi un cunoscut al fostului prefect către un prieten. «Cine ar fi zis, până eri alaltăeri, că Brădeanu de atunci va fi omul de astăzi, cine?»

— Așa-i; eu care-l cunosc de atâta timp ași fi jurat că într'insul nu era nimic din ce se vede astăzi; dar ce să mai zic de mine? Nevastă sa chiar se minunează; el, altădată atât de cumpănit în cheltuieli s'a schimbat deodată și-i azi ceia ce se zice: *mână spartă*».

— Are omul mult și nu mai calculează.

— Curios e omul zău; pe lângă calculele ce trebuie să-și facă învârtind atâtea afaceri, Brădeanu îmi pare câte odată incapabil să facă pe cel mai simplu; calculul traiului zilnic, mon cher...

— Capacitățile au cusururi de acestea, sunt pete în soare...

— Se poate. Eram alaltăeri la ei la masă—Brădeanu trebuia să se întoarcă dela București—vine și ce crezi că aduce?

— Tot Capșa și jumătatea magazinului Bon goût.

— Ași... A adus, domnule, aproape un vagon de mobilă dela Porto's et Fix.

— Poate că-i ceruse nevasta ori i-o fi ghicit Brădeanu dorința.

— Da de unde... Lucia e cea mai cumpănită și cea mai mo-

destă femei din câte am întâlnit; a crescut sub ochii mei și știu că nu-i în stare de o asemenea pretenție.

— Ce-a zis doamna Brădeanu?

— Ce să mai zică, era lucru făcut..

— O simplă vanitate de îmbogățit.

— Știu eu. Capitalul lui rulează, e împărțit și cheltuielile i nesocotite mă îngrijesc.

— Brădeanu te îngrijește?! Acest cap atât de bine organizat te poate uimi ca pe toată lumea dar de îngrijit—nici vorbă. Cheltuielile lui vor fi poate ispășirea vre-unui păcat; așa fac unii dintre noi; au câte-odată renușcări și-i închipue că se plătesc cu voiajuri, tuatele și alte nimicuri necesare atât cât noi bărbații vom fi cum suntem.

— Și crezi că Alecu, atât de serios și preocupat... Se pretinde doar că spiritul poate fi adesea un acaparator...

— Excepții la care slujesc în primul rând vârsta și poate chiar principiile...

— Poate.

In odaia turcească Lucia stă rezimată într'un col pe sofa; ochii ei verzi, umbriți de cearcăne negre, se aplică zădărnice și par a urmări întortochearea desenurilor de pe covorul persian;—alături, pe un pat, Brădeanu fumează—și cu gândul aiurea mișcă încet și parcă fără de voie vârful unui picior.

— Nu ne trebuia mobila, aveam destul și apoi nu vezi tu că nu-i la locul ei în casa asta?

— Crezi că am să mai stau mult aici? Cumpăr imediat casa lui Isvoranu și pe urmă, până într'un an, îmi construiesc una într'un stil ce-l am de mult în gând.

— Casa lui Isvoranu nu-i de vânzare.

— O vinde cu prețul care i-l dau eu.

— Nu-s de părere, Alecule; ar trebui mai întâi să-ți asiguri un capital și pe urmă... Nu se știe ce întorsătură iau lucrurile, fii mai prevăzător, nu te bizui prea mult pe noroc și nu mai cheltui fără rost; mobila nu ni-i necesară dragul meu..

— Iaca ce-i să vrei să faci plăcere.

— Aruncarea banilor nu-mi poate plăcea, avem copii și suntem tineri...

— Parcă te-ași întreba; fac cu ei ce-mi place, eu câștig...

— Atunci nu-ți scuza fanteziile cu plăcerea ce pretinzi că ai vrut să-mi faci...

— Nu mă înțelegi și niciodată nu m'ai înțeles; vreau să arăt lumii cine sunt; azi mare capitalist, mâine desigur ministrul finanțelor și în cel mai scurt timp voi avea în mână aproape toată noua industrie a țării românești, mă înțelegi?

Zice Brădeanu cu ton ridicat, primblându-se prin odaie.

— Nu-mi spuseseși ambițiile tale, dar ori cum...

— Nu m'ai înțeles, nu, nu, nu repetă el trecând brusc în camera de alături.

Ca un copil ce a greșit, Lucia îi merge în urmă și apropiindu-se încet îl desmierdă, sărutându-l.

— Nu te supăra. Alecule, cred în ascensiunea ta, dar nu-mi pot imagina că lucrurile acelea...

— Lasă-mă în pace!

Strigă Brădeanu, scuturându-și brațul de pe care cade mâna moale a Luciei.

— Te-ai supărat că vreau să economisesc?

— Taci ori plec.

Lucia se desbracă, își înghesue capul în perină și adoarme, plângând încet să n'o audă Brădeanu ce, negăsindu-și astâmpăr, se scoală, deschide ușile celorlalte odăi și se primblă uitându-se în pământ și vorbind singur.

— Ce ai, ți-i rău, Alecule?

El întrebă Lucia trezindu-se într'un târziu.

— Da, mi-i rău, mă doare capul.

— Să-ți pun un compres?

— Nu, lasă-mă în pace.

— Ce să-ți fac?

— Să mă lași în pace.

— Hai, Alecule, culcă-te și te liniștește.

— După ce m'ai îmbolnăvit; Nu știu ce ai de un timp cu mine, se vede că-ți prea stau în cale. University Library Cluj

— Vai, ce spui?!

— Ce gândesc, ce este poate.

— Hai taci și culcă-te, pleci mâine la București și ai să fii obosit.

— Cine ți-a spus că plec la București...

— Tu.

— Când?

— Aștă seară, la masă.

— Eu ți-am spus că plec la Iași.

— Fie, fie și așa, ești preocupat, vei fi greșit, n'are nici o importanță.

Printre cele trei trenuri ce se întâlnesc la aceeași oră în gara din Ploiești, Brădeanu se îndreaptă, grăbit și uitându-se lung în urmă, spre cel de București; se sue și privind nemulțumit la locurile ocupate, se așează și încearcă să cetească primul ziar din teancul ce l-a adus sub braț; citește câte-va rânduri, se întinde și rezemându-și un picior peste celălalt îl mișcă necontenit uitându-se afară o clipă, apoi, nerăbdător, se scoală și calcând, la întâmplare, peste picioarele celorlalți călători iese pe coridor bombănind... Ca felinarele automobilelor, ochii femeilor pierdute strălucesc din depărtare urmărind pe cei ce se opresc cu trăsurile în fața hotelului Central; servitorul sue geamantau, pe când Brădeanu stă ca înfipt în poartă, măsura și urmărește cu priviri pătimașe pe cele ce și încetinesc pasul, se uită cu coada ochiului și ar vrea parcă să se apropie de vitrina magazinului alăturat; un semn și o mișcare îndrăzneată aleg și hotărăsc pe aceea ce, într'o noapte, își va asigura pe un timp existența și luxul necesar.

Cu capul greu și pustiu de gânduri, cu picioarele slabe ce parcă tremura sub greutatea trupului obosit, Brădeanu scoboară, a doua zi, scara hotelului îndreptându-se încet spre cafeneaua din față; aiurit se așează la o masă de lângă fereastră și, uitându-se la mulțimea ce se încrucișază, ochii îi lunecă și se opresc asupra femeilor ce-i par a se fandosi, privindu-l și un gând nebun îi trece prin minte dându-i o simțire fără de seamăn; ar vrea să le vadă, să le cunoască odată pe toate și trăște o clipă, în închipuire, o noapte de orgie romană. Două picături de spumă albă i se arată pe la colțurile gurei din care mestecă încet țintindu și ochii, măriți și roșii, într'un punct din perețele lustruit al cafenelei; fața-i galbenă se învinețește, buzele se mișcă fără a se putea aduna, iar mâna ce-a ridicat-o să cheme chelnerul, cade moale, pe masă, cu un șgomot surd.

„pp... lata, p...lata!”

repetă el, și-și simte în gură limba grea.

„Neodihna de astă noapte”, se gândește Brădeanu și, îndreptându-se spre hotel, străbate prin furnicarul de lume în care multe femei, ca muștele în aer, umblă la întâmplare căutându-și hrana... Vederea lor îi trezește iar închipuirea și amintindu-și de câte-va zile petrecute cu o veche cunoștință în toată patima ce-o mărise misterul, se oprește și chiamă comisionarul ce-l urmărea cu privirea din colțul străzii.

„Ești obosit, Alecule”

Ii zise Lucia întâmpinându-l pe terasă.

— Eh, obosit... adică de ce să fiu obosit?

— Ești palid, nu-i fi putut dormi în tren.

— Cine doarme bine în tren?

— Hai du-te de te spală, dejunează și odihnește-te, te așteaptă o duzină de scrisori; a venit și un domn care te caută foarte grăbit pentru un contract... Nu știi ce spunea de o fabrică... Cumperi o fabrică și eu nu știu nimic? ai vrut să-mi faci o surpriză, te-am înțeles, pentru asta te-ai dus la București...

— La Bu...curești? Cine a fost la București?

— Tu.

— Visezi.

— Ei, visez, visez; tu vrei cu orice chip să aflu după ce va fi lucrul făcut.

— Ai iluzii. Eu mă duc la Iași să-mi caut de treburile mele și ea...

— Nu, nu, n'ai fost, Alecule, n'ai fost... ha! ha! ha! te-am prins...

— M'ai prins, pe mine m'ai... prins, cu... ce mă rog?

— Da, da, da, te-am prins, ia uite-te colo pe geamantan la reclama cea albastră scrisă cu alb „Marele hotel Central București”

Voi, bărbații, nu puteți minți nici când o faceți într'un scop bun.

— Eu n'am fost la București, femeie, reclama o fi de altă dată... Și, lasă-mă în pace cu chestia asta, îs obosit.

— Te-ai supărat că ți-am descoperit șiretlicul?

— Ce șiretlic ?

— Surpriza ta.

— N'am să-ți fac nici o surpriză.

— Ba da, ba da, ha! ha! ha! Nu vezi că reclama pecetlucește gura geamantanului, nu vezi? Ai fost la București.

— Ai isprăvit?

— Da. Altă dată, când îi vrea să faci surprize, să fii mai prevăzător...

— Nu-s prevăzător și tu, pentru că scormonești atât, ești ordinară, or-di-na-ră, m'ai înțeles?..

— Alecule!

— Pleacă de aici ori plec eu, strigă răgușit Brădeanu, repezindu-se la pălărie și, observând că Lucia se îndreaptă grăbită spre ușă, se trânteste cu fața în sus pe canapea. Ochii îi sunt împânjeniți și'n cap simte greutatea ce-i pare că i se lasă astăzi pe creer mai mult ca oricând.. Ca și când n'ar fi fost, tot ce se petrecuse între el și Lucia lunecă, fuge și dispare în învălmășagul de gânduri din care se desprinde, mai bine conturată, amintirea petrecerei din București; buzele-i vinete și groase, ce de un timp par a nu mai avea puterea să se apropie, se mișcă numai într'o parte în murmurul încontinuu. Un ochiu ce se uita mai drept înainte pare a se fi mărit, strălucește mai tare și lunecă în orbită ca bula de aer în lichid.

„Nu, nu poate ști, cine să-i spue ?

Se gândește într'un târziu Brădeanu clătinand, fără voie, vârful piciorului.

„Și de-ar ști.. atâta pagubă“ îngână el privind lung într'un loc din tavan.

„Tata! tata! a venit tata dela București“.

Se aude strigând pe sală o voce de copil și din odaia vecină doi băeței mici, în haine de școală, se năpustesc spre Brădeanu ce pare adormit...

— Ce ne-ai adus, tată, dela București?

Intrebă copiii sărutându-l și cercetând cu ochii în juru-le.

— N'am adus nimic, n'am avut timp, am fost ocupat.

Răspunde el într'un căscat înlăturându-i, și, cu capul plecat, adus de spate, trece în biurou, unde se aude zbârnâind telefonul.

— Da, da, în dimineața asta, acum chiar... desigur, te aștept, la revedere...

Brădeanu lăsă silnic receptorul și cu mișcări oboseite rupe pli-curile ce așteaptă alături și cetește, la rând, câte-va scrisori; pe fața-i palidă și asimetrică nu se mișcă nici un mușchiu doar buzele, mai învinețite, se închid strâmb într'o parte.

— Cuconășule, a venit domnul Preda să-l poftesc ?

— Da, da.

Zise Brădeanu și într'o mișcare de animal sălbatic, ce se apropie tiptil de pradă, face numai un pas până 'n fața servitoarei și, cuprinzând'o în brațe, o sărută cu patimă.

„Să-l poftesci“ spuse el femeii uluite întinzându-i, ca pe furiși,

o bancnotă și așezându-se la birou, pe fața bilioasă și pătată și în ochii ce cată mai mult în lături, trece un surâs pervers.

Prin ogînda din sală ce stă în fața ușei larg deschise a biroului, Lucia, încremenită, a văzut tot ce se petrecuse și fără a putea gândi se târăște până 'n camera vecină.

— Bine ai venit, Alecule

— Beene...

Răspunde, leneș, Brădeanu, nemișcându-se din fotoliu, uitându-se în altă parte și, întinzând tovarășului mâna, cu degetele moi și desfăcute, tace și privește înainte ca preocupat de un alt gând...

— Am venit prea de dimineață, mi se pare că ți-i somn...

— Nuuu...

— Ai tranșat cu Grünstein? Când trimete vagoanele de scânduri?

— Care Grünstein?

— Ți-i somn, bre omule, mă duc acum și viu după dejun, pe la patru, să mă aștepți; avem de pus la cale lucruri importante, te văd eu că acum nu poți asculta, dar încă să rezolvi...

— Nu dorm, spune că te ascult.

— N'ai fost la lași pentru scânduri?

— Da.

— Ce-ai făcut? Ai fost la depozit, le-ai ales?

— Am chemat pe Grünstein la hotel, ba nu, chiar am dat întâlnire la Azuga și... n'a venit.

— Și n'ai trimis să-l cheme?

— Nu.

— Va să zică a-i pierdut două zile degeaba... Mai bine era aici ca să hotărîm ce-i de făcut cu Iacob.

— Care Iacob?

Întrebă Brădeanu cu un interes ca și când numele s-ar fi fost cu totul necunoscut.

— Care Grünberg, care Iacob?! parcă ești aiurea, Brădene, ți-i somn.

— Aaa, Iacob, da Iacob, administratorul nostru dela fabrică, ce-i cu el?

— Cum, ai uitat? Nu știi?

— Erau oare care încurcături, ei și...

— Nu-i numai atât; l'am controlat și am găsit în casă o lipsă de 15.000 de lei și de lăna pe care am cumpărat-o în urmă—cele trei sute de kilo—nu-mi poate da nici o socoteală până astăzi.

— Cum se poate?

— Așa-i, dar ce-i de făcut?

— Sesizăm parchetul, mă mai întrebi? O facem chiar azi, chiar acum.

— E o cale, dar vezi, mon cher, Iacob nu-i tâlhar și nu poți lua cu el măsurile care s'ar cuveni unui hoț ordinar; că-i responsabil nu-i nici o îndoială, însă vezi, el poate fi responsabil numai până la un punct; stăpânit de viciul său a făcut fapta și în stare normală n'ar fi făcut-o poate.

— Iacob nu-i un nebun alcoolic, pe care să-l știi și de care să te poți feri și, așa cum e, Iacob e responsabil, archi-responsabil.

— Măsura justă a responsabilității n-o putem avea, asta-i sigur, dar aceasta există în conștiința umană, departe de știința pozitivă, convin.

— Ascultă Preda: Atât cât un om trăiește între noi fără ca prin felul lui de viață, prin faptele lui să fie socotit anormal, acel om e responsabil și-i susceptibil prin urmare să fie condamnat.

— Ce putem ști? Un Iacob sau un altul ne interesează atât cât profităm pe urma lor: și nu ne putem gândi ce li se poate petrece în minte într'un anumit moment și de aceea ar trebui să compensăm indiferența noastră cu mai multe și mai adânci cercetări.

— Dacă vrei să te pui din punctul de vedere al culpabilității, filozofezi, mon cher... Ceia ce atrage condamnarea nu-i atât faptul în sine ci sentimentul ce-l au oamenii, care judecă, de ceea ce-i cu totul deosebit de ei și de viața lor.

— Este totuși o măsură a responsabilității.

— Pentru mine nu există nici o limită în acest domeniu, o susțin; îmi pare rău de Iacob, dar trebuie să luăm imediate măsuri...

— Și când te gândești prin ce lume de condamabili și anormali ne învățăm, Brădene... unii se ascund de minune și pe alții nu-i observăm.

— Cu atât mai bine pentru ei.

— Și mai rău poate...

— Azi filozofezi; grăbește-te mai bine, știi ce ai de făcut...

— Dar' cu plățile?

— Lucrătorii?

— Vedeți și voi, stătuește-te cu ceilalți...

— Măine e scadența la Economia, ce faci?

— Sunt cam încurcat, n'ai idee ce-i să ai gândul și capitalul atât de împărțit... Casa, mon cher, îmi absoarbe enorm. Am cheltueli mari, nevasta, copiii câte și câte...

Apropos, ce știi de casa lui Isvoranu ași vrea s'o cumpăr; de-l întâlnești chiar azi spune-i și până'n seară hotărâm... Asta pentru un an și pe urmă îmi fac eu un petit palais splendid îi am în gând toată arhitectura.

— Mai întârzie. dragă Brădene, cu casa până aranjăm celelalte; dacă poți, plătește banca.

— Nu, nu, nu vezi că nu mai încap aici și înțelegi că 'n situația mea...

— Înțeleg bine, știi ce vrei să faci dar... vezi banca nu ne mai amână.

— Mă îngrijesc, tu știi că eu nu pot mâna un cal și duc ușor un atelaj de patru în șir...

— Știi, știi bine de ce ești capabil Brădene, riști orice cu o nepăsare...

— De inconștient?

— Ba nu, din contră, cu acea a perfecților conștienți din ziua de azi mai mult ca oricând:

- „Cine nu riscă, nu câștigă“.
 Te las, mă duc la fabrică, cei de făcut cu Iacob ?
 — Mai întrebi? Pușcăria, ocna...
 — Aranjează cu banca.
 — Pe după prânz, n'ai grijă.

CONSTANȚA MARINO MOSCU

(Sfârșitul în No. viitor)

PĂSĂRARUL

„Era un păsărar care prinsese
 „In crângul verde o privighetoare,
 „Că vîers mai cald ca razele de soare
 „Și născător de doruri ne 'nțelese.

„Precum durerea mreje dulci ne țese,
 „Simțea cum cântul farmecă și-l doare.
 „Și-l asculta vrăjît... Intâia oară
 „Din sufletu i un vis duios purcese.

„Dar păsărea sbură 'ntr'o zi departe...
 „Și—ca nebun—de atunci păsărarul
 „Pe ori și ce cărare-și plânge-amarul“.

Când ți-am citit acestea într'o carte,
 Tu ai șoptit: „Ce jalnică poveste!“
 Și uite: azi, povestea noastră este!..

VIRGILIU MOSCOVICI

DECLIN

Pe un sfârșit de toamnă încălzită de ultimele raze, parfumată de ultimele flori, domnul General comandant al corpului de armată, face ultima inspecție, atingând înfine limita de vârstă după ce guvernul trecuse cu păsurile peste orice limită.

E ceva din melancolia unei roze care moare, în sfârșitul unei cariere de ostaș care a găsit în gibernă faimosul baston de mareșal. Un drac de mugurel îmbobocit îmbrăcat în verde ca un paj, cu egreta roșie, cuceritoare se trezește trandafir într'o bună dimineață, alintat de soare, parfumând zefirul ispitind amantii, sfidând natura prin culmea strălucitoarei sale frumuseți.

Apoi, brusc, istovit de sărutatul fluturilor înnebuniți de dragoste, se respiră pentru o ultimă desmierdare și se risipește cuprins de fiorii morții după ce a stăpânit o clipă lumea.

Tot așa, dintr'un copil cu vocea în formație, cu puterile în creștere, aprins în uniforma școalei militare, ca dintr'o crisalidă, iese într'o bună zi la ivală un sublocotenent rușinat ca o fecioară, pârșuit ca o cireasă, svelt ca un prinț din povești, îndrăzneț, dornic de aventuri ca dânsul și ca și dânsul, arde pripit la focul tinereții, strălucește o clipă pe scena lumii, se nelină sub povara anilor și a decorațiilor și moare scuturându-se de iluzii, ca roza de petale.

Gârbovit, clătănând din cap la fiecare pas, cu genunchii nesiguri, cu pantalonii fluturând, cânit fără meșteșug, generalul înaintază netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de comandantul regimentului care-l urmează neglijent, cu aer de protector, consimțind să-i dea relații, permițându-și păreri personale, sfârșind prin a aproba totul cu compătimire vădită, cu graba cu care se cedează maniacilor inofensivi.

Colonelul îl poartă la întâmplare, fără cruțare, dela cantină pela turaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește docil ca un copil, voind a arăta că a rămas verde, oprindu-se și minunându-se pentru a-și potoli bătăile inimii în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernicită, însetată.

Și pe măsura ce inspecția înaintază suita crește în urma generalului, se transformă într'o adevărată procesiune care

gravitează mai mult în jurul comandantului de regiment, căruia majori și căpitani zeloși, se grăbesc să i dea relații, să propună serviciile lor pentru nivelarea unei șosele, pentru un gard ce se clătina în timp ce ofițerii tineri se distrează pe la spatele generalului, înfundând până în urechi „trocanul“ unui camarad care se bucură de popularitatea celui mai prost din corp. Generalul simțea tot ce nu voia să vadă, tot ce se feria s'audă.

Au trecut pe rând prin toate camerele spălate cu gaz, înveselite de cearșafurile albe, descoperite, care se vor ridica în urma lui ; au ajuns în fine la infirmerie. Aci, doborât de oboseală se extiază căzând pe scaun în fața unui dulăpior cu câteva *pense și bisturiuri* virgine, întinse pe vată, sub comanda unui forceps înfiorător la vedere. Entusiasmul generalului crește cu descoperirea unui dulap cu medicamente, intitulat cu litere mari gotice « farmacie » și culminează înaintea unui spălător cu pedale.

— „Bravo doctore, văd că ai de toate! Dar radium ai? „ glumește generalul, mulțumit că stă pe scaun.

— „O, D-le general, când am avea radium...“

— „Cum, n'ai d'ăla?“ se'ntoarce căzând ca din nori colonelul. „Cumpără, domnule, câteva kilograme, să se găsească..“

O lumină trecu prin ochii generalului. Era răzbunat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

LULU

ROMAN

Editura ALCALAY

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: DEMI MONDE de A. Dumas fiul

Dumas fiul e un maestru în mânăuirea acțiunii dramatice. Piese sale reușesc — și atunci când o anumite teză se urmărește — să se mențină prin acel rar simț al compoziției:

Cu *Demi monde* A. Dumas a isbit să fie vecinic — cu rezervele pe cari în relativul existenței le facem în jurul acestui cuvânt — de actualitate.

Lumea pe care ne-o înfățișează, încă trăește și atât timp cât societățile omenești vor evolua prin *imitație*, scoțând din noroiul primelor începuturi clase care fără să se confunde cu cele de sus, năzuiesc spre ele, *Demi monde* încă va fi o realitate.

Vremile noastre au corupt înțelesul acestui cuvânt. În el au introdus lucruri care la început nu erau.

Demi monde e cu totul altceva de decât ceia ce înțeleg cei mai mulți.

E vorba de oameni care în viață ocupă o situație trecătoare, de acei desrădăcinați, în drum spre alte fixări.

Această lume e mai mult a femeilor, singurele care se adaptează mai ușor formelor ce depășesc prin miragiul superiorității lor începuturile de cari totdeauna se rușinează.

În piesa lui Dumas trăește acel *dinamism* social al transformărilor claselor prin imitație.

Unghiul de privire e cel feminin. Problema e privită unilateral, dar e reală.

Din acest punct de vedere Dumas e un observator admirabil.

Teza! Există una și aceea a autorului: în sine piesa e a tuturor timpurilor.

Scriitorul adoptă însă o atitudine proprie. În ea stă și calitatea și defectul dramei sale. Poeții văd altfel lumea. Ei îi impun un *teleologism* ce nu-și are realitatea decât în ideologia lor.

Dumas se ridică în potriva confuziunii claselor sociale după ce constată efectele și se convinge că e un fenomen inevitabil.

Femeile cu situații trecute nelimpzite și dubioase nu trebuiesc lăsate să treacă în altele ce nu li se cuvine.

E pur și muove.

De aci începe factice-le piesei

Iată un censor morum: Olivier Jalin; iată o *demi mondaină*. — în sensul în care Dumas ia acest cuvânt — pseudo baroana D'Ange

Ea reprezintă clasa care se urcă și năpădește.

Primul reprezintă formele vechi cari se opun și reacționează.

E în structura sufletească a acestor personajei ceva artificial, tocmai pentru că în lupta dintre ele sunt mai mult simboluri, teze, care se ciocnesc, decât oameni care se dușmănesc și se distrug.

Dumas ar fi scris o piesă admirabilă de moravuri.

Actualitatea lor ar fi cunoscut buna impresie pe care o face totdeauna un punct de vedere ce se îndreaptă asupra lucrurilor în sine și pe deasupra momentului.

Dumas compromite piesa nu pentru că are o teză—toți au strigat iată o piesă tezistă, o piesă deci slabă și neviabilă — ci pentru că, în vâluită cum e într-o tehnică admirabilă, duce la situații ce se resimt de artificial.

Dacă s'ar fi mărginit la constatarea și fidelă redare a procesului social pe care îl cuprinde *Demi monde*, piesa rămânea o piesă cu teză, dar o *piesă*.

Trecând dincolo de el, autorul a căzut în defectul amintit.

Consecințele acestei intervenții a unei ideologii teleologice pur personale se resimt nu numai în conceperea personajilor ci și în conducerea acțiunii.

Ele intră și ies după comanda autorului. Abia se vorbește de ele și au și apărut. *Lupus in fabula*.

Uneori sunt adevărați *avocați* ai scriitorului, iar Olivier riscă să se *desumanizeze* aproape complet.

Olivier e aproape pretutindeni un *concept*.

D-l P. Sturza a izbutit să facă din el și *un om*, completând pe autor.

Olivier avea nevoie de un actor bun. Și baroana d' Ange și-a găsit intrepeta în D-na Bulandra-Sturza.

În ansamblul acestei piese a fost, de altfel, singura care alături de d-l T. Bulandra (Nanjac) în roluri principale nu greșea replica.

D-l Sturza o greșea, dar o greșea cu îndemnare. La nevoie îndrepta și pe alții.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

⊗⊗⊗⊗ **ION** ⊗⊗⊗⊗

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

**O povestire de actualitate extrem
de interesantă, cu peripecii palpitate,
într'un volum elegant de peste
250 pagini.**

6 L E I

Editura ALCALAY